

moet de lezer bij tijd en wijle opsommingen van cijfers en namen van personen of instellingen verstouwen, die in tabelvorm beter tot hun recht zouden komen. Verder geloof ik dat leken op het gebied van financiële geschiedenis in eerste instantie beter kennis kunnen nemen van de in 1997 verschenen beknoptere M. 't Hart, e. a., ed., *A financial history of the Netherlands*. Enkele specifieke opmerkingen betreffen de valuta- en de bankgeschiedenis. Wytzes stelt (181) dat de muntwet van 1816 geen bijzonder doordacht geheel was, maar hiermee ziet hij de *Bedenkingen over het muntwezen* (Utrecht: Het Nederlands Muntmuseum, 1997) van de door hem in een ander verband (392) genoemde geleerde J. H. van Swinden over het hoofd. De schrijver kwalificeert hierdoor het gouden tientje van die tijd ten onrechte als 'standaardmunt' (186). Verder verzuimt hij op bladzijde 347 te vermelden dat de Nationale Handelsbank tot 1950 dezelfde instelling was als de tevoren (333) ter sprake gekomen Nederlandsch-Indische Handelsbank.

Een 'cosmetische' tekortkoming is het nogal eens weglaten van voorletters van personen, die voor de eerste maal worden genoemd. Ook de literatuurlijst bevat enige onnauwkeurigheden. W. Eizinga (407) is Eizenga en J. Ridder (415) moet zijn J. de Ridder. Tenslotte zal het werk van E. den Dunnen en S. de Wilde over het geld- en valutamarktbeleid (407) van recenter datum zijn dan 1896. Deze kleine punten van kritiek nemen niet weg dat Wytzes een indrukwekkend en vooral ook nuttig boek heeft geschreven.

W. L. Korthals Altes

A. Aalders, *Met gevelde lans en losse teugel. Kozakken in Nederland 1813-1814* (Bedum: Egbert Forsten & Profiel, 2002, 151 blz., €26,50, ISBN 90 7678 104 4).

Aanzet tot deze publicatie is een aan de auteur verteld verhaal uit de kozakkentijd, dat al vier generaties lang van moeder op dochter was doorgegeven. Nieuwsgierig geworden naar meer van dergelijke verhalen, dook Aalders de archieven in, las vele volksverhalen, kranten en tijdschriften en verdiepte zich in nagelaten egodocumenten. Gezien de korte periode dat de kozakken in ons land zijn geweest, was het aantal verhalen dat de auteur opdiepte bijzonder groot.

Met gevelde lans en losse teugel is samengesteld uit vijftien hoofdstukken en is thematisch van opbouw. Elk hoofdstuk bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt het verloop van de bevrijding van ons land, en het gedrag van de kozakken ten aanzien van de Nederlanders, zoals die in historische bronnen staan beschreven, weergegeven. Het tweede deel bevat de volksverhalen en berichten.

In deze uitgave gaat de auteur niet alleen op zoek naar een verklaring voor het ontstaan van het relatief grote aantal kozakkenverhalen, ook het feit dat deze verhalen uit 1813-1814 nu nog steeds worden doorverteld, intrigeerde de schrijfster. Daarnaast verdiepte ze zich in de vraag, waarom in de volksverleveringen bijna altijd een negatief beeld van de kozakken is gegeven. Terecht vraagt de auteur zich dan ook af, waar de typering barbaars en meedogenloos vandaan komt. Waarheid of mythe is de hamvraag hierbij. Bij haar zoektocht naar de oorzaken en oorsprong van deze negatieve beeldvorming gaat zij uitgebreid in op de geschiedenis van dit steppen volk. Daarnaast wordt ook ruime aandacht besteed aan hun gedrag, geloof, eetgewoonten, kleding, wapens en houding ten aanzien van vrouwen.

Op 9 november 1813 vielen de kozakken Gramsbergen binnen. Al op 12 november galop-

peerde een groep ruiters 'met gevelde lans en lossen teugel' de stad Zwolle binnen. De kozakken-groepen, die deel uitmaakten van de geallieerde legers van Rusland en Pruisen, kwamen hier met het doel ons van de Franse overheersers te bevrijden. Een stroom van negatieve verhalen en geruchten had er echter voor gezorgd, dat hun komst niet met blijdschap, maar met grote angst tegemoet werd gezien. In feite waren de kozakken al veroordeeld, voordat ze ook maar een (paarden)voet over onze grens hadden gezet. Middeleeuwse fantasieën en gruwelverhalen, die van generatie op generatie werden doorverteld, liggen volgens de auteur aan de basis van deze eeuwenlange negatieve beeldvorming. Hun deelname aan de slag bij Bergen (Noord-Holland) in 1799 en de verhalen over Napoleons tocht door Rusland in 1812 versterkten hun slechte reputatie.

Toch moet de indruk die deze onverstaanbare, bebaarde, in vreemde kledij gestoken en op minipaardjes rijdende ruiters op de bevolking maakte, verpletterend zijn geweest. Aalders stelt, dat hun komst en verblijf zo tot de verbeelding spraken, dat het de bron werd voor talloze overleveringen en volksverhalen. Hun uiterlijke verschijning, taalgebruik en afwijkend gedrag, maar ook de angstgevoelens en afkeuring die dat gedrag bij de bevolking opriepen, zijn thema's die steeds in de verhalen terugkeren.

De verhalen over de kozakken werden meestal pas na vele malen te zijn doorverteld, enigszins 'aangepast' op papier gezet. Hierbij werd de 'heldenrol' van de verteller of voorvader steeds belangrijker, en het gedrag van de kozak steeds onbeschaafder. Volgens de auteur bezitten de verhalen dan ook een groot fantasiegehalte, en zijn ze daarom onbetrouwbaar en als geschiedbron van weinig waarde. Het waarheidsgehalte van de overgeleverde volksverhalen mag dan aan slijtage onderhevig zijn geweest, informatief inzake gewoonten en gebruiken zijn ze, zoals de auteur ook al aangeeft, wel. Positiever in haar oordeel is zij over ooggetuigenverslagen die in egodocumenten zoals dagboeken werden opgetekend.

In het laatste hoofdstuk 'Een mythe doorgeprikt?', geeft Aalders antwoord op de vragen die haar zo intensief hebben beziggehouden. Volgens de schrijfster is het na 1814 ijverig in stand gehouden negatieve beeld, waaraan ook schrijvers van schoolboeken hun steentje hebben bijgedragen, nodig aan revisie toe.

Met gevelde lans en losse teugel is een mooi uitgevoerde, goed leesbare en informatieve publicatie over de kozakkentijd geworden. Tot slot een kleine opmerking. Als opponent van Napoleon wordt tsaar Alexander II genoemd (44). Hier wordt uiteraard Alexander I bedoeld, tsaar aller Russen van 1801 tot 1825.

Rita Hooijschuur

J. Mooij, *Geen weggegooid geld. Bankbiljettenvernietiging in Nederland, 1814-2002* (Moneitaire monografieën XX; Amsterdam: De Nederlandsche Bank, 2002, 75 blz., ISBN 90 5516 173 X).

De geschiedenis van de Nederlandsche Bank is grondig beschreven tot in de jaren 1970. De uitgifte van bankbiljetten is een belangrijk onderdeel van dat bedrijf. Hieraan is — met name over uiterlijke aspecten — de nodige aandacht besteed, maar een systematisch overzicht over de behandeling van ingetrokken biljetten ontbrak. De gigantische operatie om de chartale gulden door de euro te vervangen is voor de centrale bank aanleiding geweest om in die leemte te laten voorzien.